

МЕТОДИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ

Анотація. У статті розглянуто еволюцію основних методів реалізації державної інвестиційної політики, досвід зарубіжних країн та реалії сьогодення для України.

Аннотация. В статье рассмотрено эволюцию основных методов реализации государственной инвестиционной политики, опыт зарубежных стран и реалии настоящего для Украины.

Annotation. In the article evolution of basic methods of realization of state investment policy, experience of foreign countries and realities of the present, is considered for Ukraine.

Постановка проблеми. Важливою передумовою стійкого економічного зростання в Україні є активізація інвестиційної діяльності. Сучасний стан розвитку економіки характеризується певним пошквалюванням інвестиційного процесу та зростанням валового внутрішнього продукту країни. Але ці позитивні тенденції ще не набули сталого характеру. Тому сьогодні особливо важливою є необхідність вдосконалення методів реалізації державної інвестиційної політики, яка спрямована на активізацію інвестиційної діяльності, оскільки держава виступає головним координатором інвестиційної діяльності в країні та прискорення економічного зростання, приросту соціального ефекту, збалансованості макроструктури, підвищення оплати праці до рівня стимулювання її високої продуктивності та ринкової платоспроможності, що є могутнім каталізатором загальноекономічного піднесення і прогресивних зрушень.

Аналіз останніх наукових досліджень. Важливим завданням реформування національної економіки є побудова ефективної системи регулювання інвестиційної діяльності. Більшість авторів, ведучи мову про інвестиційну діяльність, обмежується державним регулюванням. Відповідно до їхньої позиції регулювання інвестиційної діяльності охоплює тільки сферу державного управління бюджетними й позабюджетними коштами, які спрямовуються на капітальне будівництво і виробничий розвиток. Таке розуміння регулювання інвестиційної діяльності розглядається як одна з умов реалізації державної інвестиційної політики, що полягає у прийнятті законів та інших нормативних актів, які регулюють інвестиційну діяльність у державі.

Плідні результати наукових досліджень, присвячених фінансовим проблемам економічного розвитку, залишили для нащадків класики економічної науки: Р.Гільфердінг, Дж.Кейнс, Ф.Кене, К.Маркс, А.Маршалл, Д.Рікардо, Ж.Б.Сей, А.Сміт, Ф.Хайєк, Дж.Хікс.

Інституційне забезпечення випереджального розвитку економіки України через сучасні методи державного регулювання набуває дедалі більшого стратегічного значення у справі активізації процесів модернізації продуктивного потенціалу. У дослідження даної проблеми вагомий внесок становлять наукові напрацювання вітчизняних дослідників –Л.М.Борщ, О.С.Власюка, А.С.Гальчинського, В.М.Гееця, В.І.Кириленка, М.Х. Кирейцева, І.І. Лукінова, С.М.Мочерного, А.А.Пересади, І.Я.Чугунова, А.А.Чухна, С.І.Юрія та ін.

Постановка завдання. Дослідження методів державного регулювання, які впливають на формування інвестиційних ресурсів та шляхів удосконалення їх для активізації інвестиційної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Як показує досвід господарювання в ринкових умовах, сам тільки ринковий механізм автоматично не може зосередити інвестування на забезпеченні державних інтересів. Доводиться застосовувати методи державного регулювання інвестиційної політики з метою планомірного формування, концентрації і ефективного використання, перш за все вітчизняних інвестиційних ресурсів, а також відповідне залучення інвестицій іноземних держав. При цьому не слід розраховувати на великі обсяги іноземних інвестицій, бо вони відіграють двояку роль. З одного боку, вони сприяють розвитку економіки, наприклад, Тайваню, Ізраїлю, Південної Кореї, Польщі, Угорщини, а з іншого боку, для багатьох країн використання цих інвестицій має негативні наслідки, зокрема такі, як збільшення дефіциту платіжного балансу, посилення соціально-економічних диспропорцій та ін.[1]

Починаючи з початку ХХ століття економісти шукають компроміс між ринковою моделлю організації інвестиційного процесу і адміністративно-плановою, розробляючи все більше варіантів державної участі в інвестиційному процесі.

Безпосереднім наслідком світової кризи 30-х років ХХ століття стала популярність теорії Дж. М. Кейнса, що засумнівався в нескінченних можливостях ринкового механізму координації інвестиційної діяльності. На думку Дж. М. Кейнса, з розвитком виробничих сил і відносин, з появою нових економічних інститутів і ускладненням діяльності світового фінансового ринку, «рівноважний відсоток» перестав автоматично забезпечувати об'єм інвестицій, достатній для повної зайнятості і поступального економічного розвитку [2, с.511]. Було обґрунтовано, що заощадження в більшості випадків залежать від величини доходу, що розміщується (чим вищий рівень доходу тієї або іншої особи, тим більше його схильність до заощадження), тоді як масштаб інвестицій залежить від відношення між нормою відсотка і граничною ефективністю капіталу (яка відображає відношення між ціною пропозиції капітального майна і його очікуваним доходом) [2, с.495], відповідно, автоматичне вирівнювання цих показників і повна зайнятість, швидше, виключення, ніж правило.

Кейнс абсолютно усвідомлено надав своїй теорії активний початок, припустивши, що держава повинна втручатися в інвестиційний процес з метою стимулювання ефективного сукупного попиту. Інвестиційна політика, яку проводить країна повинна була бути направлена на пониження процентної ставки за допомогою збільшення грошової маси [2, с.728]. Кейнс не виключав державного впливу і на споживацький попит, шляхом більш рівномірного розподілу національного доходу. Проте вирішальне значення Кейнс надавав не грошово-кредитній і не фіскальній політиці, а бюджетній, суть якої – розширення державних інвестицій, організація суспільних робіт.

«Не так важливо, куди підуть бюджетні кошти, головне, щоб вони були освоєні в приватному секторі і привели в дію інвестиційний мультиплікатор». Мультиплікатор m «установлює при даній схильності до споживання певне відношення між загальною зайнятістю, доходом і об'ємом інвестицій» [2, с. 495].

$$m = \Delta \text{НД} / \Delta I \quad (1),$$

де, $\Delta \text{НД}$ - приріст національного доходу;

ΔI - приріст чистих інвестицій;

m - величина мультиплікатора.

Проте сукупний ефект мультиплікатора виявляється в часі, і це багатоскладовий процес. Стимулюючий ефект мультиплікатора залежить від багатьох чинників, але перш за все від фіскальної і експортно-імпоротної політики. Крім всього іншого, мультиплікатор здатний не тільки підсилювати, але і скорочувати (причому кумулятивний) національний дохід у випадку скорочення рівня інвестицій в економіці.

Хайек Ф. піддав жорсткій критиці не тільки теорію Кейнса, але і всякі спроби державного втручання в інвестиційну діяльність, указуючи на те, що такі у будь-якому випадку приведуть до кризи [3]. У його роботах неодноразово підкреслюється та обставина, що не можна безперервно доповнювати ланцюг структури виробництва за допомогою інфляційної кредитної експансії. При цьому Ф. Хайек відзначає, що саме прогресивне зростання цін і небезпека повного краху грошової системи є непереборною перешкодою, що перешкоджає безмежному розширенню кредиту для нарощування інвестиційної пропозиції [3, с. 19].

Концепція І. Фішера продовжила критику кейнсіанської моделі інвестиційної політики. Обґрунтувавши прямий зв'язок між кількістю грошей і рівнем цін, Фішер вказав на те, що за ситуації, коли економіка виробляє потенційно можливий рівень випуску, подальше стимулювання сукупного попиту спричинить за собою тільки інфляцію [4, с.401]. За теорією Фішера, існує відповідність платіжних засобів і товарно-грошових операцій, при втручанні держави, направленому на зростання кредитної емісії, при стабільній швидкості грошового обігу ростимуть тільки ціни, а реальний об'єм виробництва зміниться незначно. Відповідно, державі рекомендувалося проводити інвестиційну політику, змістом якої повинні

стати скорочення частки держави у власності, в перерозподілі доходів і в інвестиціях; створення умов для розвитку конкурентних сил; зниження податків на підприємців; лібералізація зовнішньоекономічних зв'язків; вільне ціноутворення і створення доходів тощо.

Подальший розвиток економічної теорії привів в деякому роді до «примирення» кейнсіанського і неокласичного підходів до державній участі в регулюванні інвестиційної діяльності в рамках теорії неокласичного синтезу П. Самуельсона.

«Модель IS - LM» Дж. Хикса і П. Самуельсона дає можливість логічного обґрунтування конкретних методів бюджетно-грошової політики, вживаних державою для стимулювання ділової активності [5, с. 152]. Перша частина моделі (IS) відображає ситуацію, в якій умовою рівноваги на ринку товарів служить рівність об'ємів інвестицій і заощаджень; друга частина моделі (LM) - рівність між попитом і пропозицією на грошовому ринку. Особлива увага звертається на взаємодію частин. Зміни на ринку товарів викликають абсолютно певні зрушення на ринку грошей і навпаки, що дозволяє обґрунтовано застосовувати весь спектр прямих і непрямих методів державного регулювання інвестицій.

До прямих методів державного регулювання, як правило, відносяться державне інвестування у вигляді фінансування (цільового, наочно-орієнтованого, проблемно-спрямованого), кредитування, лізинг, фондові операції; а також директивне планування і державне підприємництво в інвестиційній сфері.

Непрямі методи регулювання інвестиційного процесу направлені на створення сприятливих умов інвестиційного клімату. Вони ефективно впливають на економічні інтереси суб'єктів інвестиційного процесу за допомогою таких інструментів, як податки, кредити, субвенції, орендні платежі, ціни.

Основним висновком з теорії неокласичного синтезу стало твердження, що держава повинна і може втручатися в організацію і протікання інвестиційного процесу, але повинна застосовувати найбільш ефективні інструменти, в точність відповідну конкретним умовам конкретного інвестиційного процесу.

Державні органи обмежувалися складанням прогнозу, який повинен сприяти зниженню підприємницького ризику, одночасно залишаючи повну свободу дій підприємцям, корпораціям і домогосподарствам. Пряме втручання держави в інвестиційну сферу використовувалося тільки в критичних ситуаціях, таких, наприклад, як «Велика депресія».

Як відомо, крах біржових спекуляцій на Нью-Йоркській біржі, що відбувся 24 жовтня 1929 р., послужив каталізатором небаченої світової економічної кризи, яка спіткала країни Заходу в 1929-1933 рр. [6]. Її вперше стали долати шляхом активного втручання держави у фінансову і інвестиційні сфери. Вибраний в 1932 р. президентом США Ф. Рузвельт

одержав надзвичайні повноваження для проведення «Нового курсу» економічної політики. Держава вперше, щоб реанімувати кредитну систему, гарантувала власними зобов'язаннями збереження банківських внесків населення; знижувало тягар боргів громадян (на 40 %) знецінюючи гроші [6, с.68].

Прийнятий в екстреному порядку Закон про відновлення промисловості встановлював державне право розподілу ринків збуту, і право на утримання цін на певному рівні. Держава стала виплачувати фермерам компенсації і піклуватися про підтримку цін на сільськогосподарську продукцію. В цілях скорочення безробіття були організовані суспільні роботи і введений прожитковий мінімум [6, с.67]. Центральною задачею держави стало дієве забезпечення високого об'єму «ефективного попиту», що веде до зростання доходів і інвестицій.

Принципи кейнсіанської моделі державного регулювання інвестиційної сфери лягли в основу соціально-економічної і відповідно інвестиційної політики урядів практично всіх західних країн, починаючи з середини 50-х років [6, с.82]. В умовах циклічних коливань, що почастишали, і монополізації ринків, що посилювалася ставало більш необхідним програмування економічного майбутнього країни, як єдиного економічного суб'єкта. Механізм координації інвестиційної діяльності набуває рис довгострокового планування.

Багатий досвід директивного довгострокового планування інвестиційної діяльності до початку 50-х років вже був в СРСР. Проте він володів цілим рядом особливостей. З одного боку, це був реальний досвід по створенню «за дві п'ятирічки» індустріальної держави. Вже перші десять років державної політики індустріалізації привели до того, що промисловий потенціал країни збільшився удвічі, а до початку 50-х років були продемонстровані вражаючі науково-технічні досягнення, що виявилися в створенні термоядерної бомби, атомної електростанції і космічних технологій. Середньорічний приріст національного доходу склав в 1950-1955гг. 11,3%, а в 1956-1960 рр. - 9,2%, валової продукції промисловості - відповідно 13,1 і 10, 4 % [7, с.269]. З другого боку, непорушність встановлених «зверху вниз» планових показників капіталовкладень, а також кількісний підхід до оцінки результатів інвестування призводили до того, що об'єктами капіталовкладень ставали явно фондомісткі, матеріаломісткі виробництва.

Формула пошуку особливого характеру товарно-грошових відносин при соціалізмі приводила до спотворення цінових і фінансових індикаторів, що використовувались при плануванні інвестицій. Догматизований принцип випереджаючого зростання виробництва засобів виробництва над предметами споживання також не сприяв збалансованості всіх елементів інвестиційного процесу. Крім того, сам базис цієї моделі, основою якого була державна власність на засоби виробництва і строга

централізація інвестиційних потоків, робили її не прийнятною для більшості капіталістичних країн.

Проте скористатися перевагами планового підходу до управління інвестиційним процесом і частково подолати недоліки зайвої централізації, спираючись на ринкові принципи і різноманіття форм власності, вдалося цілій низці країн. У «Плані економічного розвитку Норвегії» (1955-1965), в «Десятилітньому плані подвоєння національного доходу Японії» (1960-1970) основними цілями уряду були названі передбачення і попередження проблем в інвестиційній сфері, що лімітували зростання індустріалізації економіки [8, с.39]. Грунтуючись на екстраполяції тенденцій інвестиційного ринку, що склалися у минулому, державні структури цих країн намагалися визначати довгострокові пріоритети структурно-інвестиційної політики, погоджувати задачі інвестиційного розвитку ключових виробничих секторів, застосовувати адекватні загальнонаціональним економічним цілям заходи державного регулювання інвестиційної сфери, використовуючи методику індикативного довгострокового планування.

Вперше принципи індикативного планування були розкриті в 1944 р. К. Ландауером, на його думку, «планування являє собою спільну діяльність і регулювання суспільством процесів функціонування індивідуальних агентів. Для досягнення основної мети плану майбутні виробничі процеси повинні бути вибрані і визначені так, щоб забезпечувалося повне використання наявних ресурсів і виключалися суперечливі вимоги. Виконання цих умов створює можливість підтримки стійких темпів зростання» [8, с.187].

До числа прямих заходів державної дії на інноваційно-інвестиційний процес можна віднести зниження «ціни» капіталу (використовування загальних систем субсидування або пільгового оподаткування), а також полегшення доступу до нього (розвиток венчурного капіталу, фондових ринків). На відміну від США, в Західній Європі більше поширення набули низькопроцентні позики як засіб стимулювання інноваційної діяльності в промисловості. [7, с.80]. У Японії держава здійснює бюджетне субсидування і пільгове кредитування підвідомчих різним міністерствам НДІ, державних корпорацій, дослідницьких центрів, що здійснюють НДР разом з приватними компаніями [7, с.94]. Велику частку прямої державної підтримки НДР в більшості країн ЄС і США одержують в рамках військового державного бюджету. Найважливішу роль в стимулюванні інноваційної спрямованості інвестиційного процесу як і раніше грають непрямі методи державного впливу.

Податкове стимулювання має ряд переваг в порівнянні з бюджетними субсидіями, оскільки воно зберігає автономність приватного сектору і його економічну відповідальність за вибір напрямів інвестицій і їх реалізацію; вимагає меншої бюрократичної роботи на всіх рівнях державної влади, не прив'язано до щорічного бюджетного процесу з

необхідністю затвердження асигнувань, узгодження інтересів різних відомств і ухвалення законодавчих рішень; заохочує компанії різних галузей на основі рівного принципу досягнутої ефективності, відповідної цілям і компанії, і економіки в цілому; має психологічні переваги як з погляду отримання пільг самими компаніями в результаті їх власних зусиль, так і з політичної точки зору (звично податкові пільги загального характеру викликають менший суспільний опір, ніж субсидії вибраним компаніям).

В рамках формування нових способів виробництва держава вся виразніше стало усвідомлювати значущість своєї участі в створенні людського капіталу.

Стратегічним напрямом інвестиційної діяльності слід вважати реформування податкової системи – з тим, щоб вона забезпечувала достатній обсяг надходження до бюджетів усіх рівнів. Реформа цієї системи має бути спрямована на зниження податкового навантаження за рахунок скорочення переліку податків і зборів; розширення бази оподаткування шляхом скасування пільг ,які безпосередньо не пов’язані з інноваційною та інвестиційною діяльністю; впровадження механізму декларування податкових пільг суб’єктом – платником податків; введення оподаткування нерухомості.

Об’єктивна потреба в корегуванні курсу економічних реформ відображена в таких номативно-правових актах, що визначають стратегічні та поточні напрямки інвестиційної політики держави: постанови Кабінету Міністрів України “Про Концепцію регулювання інвестиційної діяльності в умовах ринкової трансформації економіки”, “Про затвердження Програми розвитку інвестиційної діяльності на 2002 – 2010 роки”, “Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року” та ін. У зазначених документах передбачено підвищення організуючої функції держави у створенні реальних ринкових стимулів для розвитку виробництва і ліквідації дефіциту товарів та послуг, здійснення підтримки малого та середнього бізнесу, визначені державні принципи та пріоритети інвестиційного розвитку, через які реалізується державна інвестиційна політика.

Згідно з законом «Про інвестиційну діяльність», державне регулювання інвестиційної діяльності, проведення інвестиційної політики, направленої на соціально-економічний і науково-технічний розвиток України, забезпечується державними органами, місцевими органами в межах їх компетенції і здійснюється шляхом:

- подання фінансової допомоги у вигляді дотацій, субсидій, субвенцій, бюджетних позик на розвиток окремих регіонів, галузей, виробництв;
- державних норм та стандартів;
- заходів щодо розвитку та захисту економічної конкуренції;
- роздержавлення і приватизації власності;

- визначення умов користування землею, водою та іншими природними ресурсами;
- політики ціноутворення;
- проведення державної експертизи інвестиційних програм та проектів будівництва;
- інших заходів[10]

Весь комплекс засобів, котрі застосовуються з метою впливу на інвестиційні процеси повинен бути адекватним інвестиційній політиці. Ці засоби можна умовно поділити на змінні і постійні, прямі і непрямі, з обмеженою чи загальнодержавною сферою дії та її результатами.

До змінних засобів прямого впливу з обмеженою сферою дії та отриманим результатом належать:

- бюджетне фінансування на безповоротній основі;
- бюджетне кредитування; державні гарантії щодо умов реалізації інвестиційних проектів; державний контракт на розробку і виконання інвестиційного проекту;
- розробка та реалізація загальнодержавних цільових комплексних програм;
- управління процесами приватизації з метою пошуку ефективного інвестора;
- часткове фінансування державою інвестиційних проектів у пріоритетних галузях економіки; реалізація державою самостійно комерційних високоприбуткових інвестиційних проектів [9].

Ця група засобів за своїми масштабами досить незначна, однак з позиції швидкого нагромадження інвестиційних ресурсів та їх оперативного використання вона найефективніша, оскільки дозволяє за короткий проміжок часу реалізувати масштабні інвестиційні програми, що в цілому повинно дати поштовх до початку економічного зростання. Ці засоби можуть лише сприяти поліпшенню економічної ситуації, але не визначати її.

До змінних засобів непрямого впливу із загальнодержавною сферою дії та отриманим результатом належать: бюджетно-податкова, грошово-кредитна, амортизаційна, цінова, валютна та інноваційна політика. Ці засоби формують економічний клімат в цілому та інвестиційний зокрема, хоча з точки зору швидкої мобілізації інвестиційних ресурсів вони інертніші, за швидкістю своєї дії – повільніші порівняно з прямими засобами [9].

До постійних засобів прямого впливу з обмеженою чи загальнодержавною сферою дії та отриманим результатом відносяться: ліцензування окремих видів робіт, стандартизація продукції та експертиза інвестиційних проектів. Ця група засобів повинна застосуватися незалежно від економічної ситуації; вона більш зорієнтована на підвищення якості розробки та виконання інвестиційних проектів і програм [9].

Як показала практика регіональної інвестиційної діяльності, в умовах нестабільності не завжди враховуються права суб'єктів інвестиційної діяльності. Відповідно до цього при розробці організаційно-економічного механізму управління інвестиціями в регіоні повинен враховуватися захист прав суб'єктів інвестиційної діяльності, яка виражається у наступному:

- забезпеченні рівних прав при здійсненні даної діяльності;
- гласності при обговоренні інвестиційних проектів;
- праві оскарження в судовому порядку будь-яких рішень органів державної влади і посадовців, що суперечать законним інтересам юридичних осіб і громадян.

У сучасних умовах одним з важливих напрямів інвестиційної політики є зміна структури джерел інвестиційних витрат, що необхідно враховувати при розробці організаційно-економічного механізму управління інвестиціями в регіоні. При цьому основні заходи регулювання інвестиційної діяльності повинні бути направлені на зниження частки бюджетних асигнувань і збільшення частки власних коштів підприємств і приватних інвестицій [11, с.27]

В українському законодавстві визначені наступні заходи регулювання у напрямі структури інвестицій:

- власні кошти підприємств. Для стимулювання використання в інвестиційних цілях власних коштів, зокрема, амортизаційних відрахувань. Для розвитку високотехнологічних галузей економіки і організації виробництва високопродуктивних і конкурентоздатних машин і обладнання підприємствам і організаціям надано право застосовувати механізм прискореної амортизації активної частини основних виробничих фондів.

- використання коштів державного бюджету.

Висновки. В рамках здійснення державою функцій інвестиційного забезпечення економічної безпеки потрібно виділити два методи впливу: інвестиційне управління і інвестиційне регулювання. Встановлення пріоритетності того або іншого методу лежить в основі визначення головних напрямів підвищення стимулюючої ролі держави в інвестиційній сфері, в економічному і соціальному розвитку суспільства загалом.

У сферу безпосереднього державного управління входять державні інвестиції. Це діяльність щодо формування і використання тільки тієї частини інвестиційних ресурсів, які мобілізуються державою в державному і місцевих бюджетах, спеціальних позабюджетних фондах і фондах держпідприємств.

Державна участь в інвестиційному процесі трансформувалося вслід за зміною пануючих способів виробництва і соціально-економічних відносин. Інвестиційне регулювання, в свою чергу, пов'язане з формуванням макроекономічних, законодавчих, інституціональних умов

активізації інвестиційних процесів, спрямування їх на реалізацію не лише приватних, але і загальнонаціональних інтересів. У ході такої діяльності держава активно впливає на ринковий інвестиційний сектор економіки через бюджетну та податкову політику, систему державної підтримки, тобто здійснює вплив за допомогою всього комплексу заходів економічного регулювання згідно з найважливішими цільовими установками суспільного розвитку.

Теоретично правомірно виділити два підходи у державному регулюванні. За першого держава бере на себе максимальну частину функцій інвестора. За другого діям інвестора надається якомога більше свободи. В цьому випадку держава впливає на інвестиційний процес лише через макроекономічні регулятори: податкову, амортизаційну та кредитну політику, систему санкцій та субсидій.

Інвестиційне забезпечення соціально-економічних процесів обумовлює організовану державою діяльність відносно використання всіх аспектів інвестиційної діяльності та відносин з метою коригування параметрів відтворення і показників економічної безпеки. Воно породжене природною еволюцією суспільства і є невід'ємною умовою нормального функціонування економіки і соціальної сфери.

Використані джерела інформації:

1. Л.Д. Кучма. Газ. "Урядовий кур'єр" від 25 травня 1999, № 95
2. Кейнс, Дж. М. Общая теория занятости, процента и денег /Дж. М. Кейнс // Классика экономической мысли: Сочинения.- М.: Изд-во «Эксмо-пресс», 2000.- С.480-777.
3. Хайек Ф.А. Дорога к рабству/ Хайек – М.: Экономика, 1992. – 176 с.
4. Брауг М. Экономическая мысль в ретроспективе/М.Слово, 1994.-687с.
5. Хикс Дж.Р. Стоимость и капитал / Дж.Р.Хикс – М.:Прогресс,1991.-488 с.
6. Воцанова Г.П.История экономики: учеб. пособие/ Г.П.Воцапова, Г.С.Годзина.- М.ИНФРА-М,2003. – 232с.
7. Исторический опыт и перестройка. Человеческий фактор в социально-экономическом развитии СССР/Под ред. Ю.С.Борисова.-М.:Мысль,1989. – 302с.
8. Дудкин В. Индикативное планирование – механизм координации деятельности государственных и негосударственных субъектов управления экономикой/В.Дудкин, Ю.Петров// РЭЖ.-1998.-№6.-С.38-58
9. Пересада А.А.Инвестування: Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. / А. А. Пересада, О. О. Смірнова, С. В. Онікієнко, О. О. Ляхова. – К.: КНЕУ, 2001. – 251 с.
- 10.Закон України «Про інвестиційну діяльність» № N 1560-XII від 18.09.1991 р.// Електронний ресурс <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1560-12&test=sG1QAPIEFNBU6>
- 11.Данилишин Б.М., Корецький М.Х., Даций О.І. Інвестиційна політика в Україні: Монографія. – Донецьк: «Юго-Восток,Лтд»,2006. – 292 с.

Рецензент: Корецький М.Х., д. держ. упр., професор.